

Fig. 1. Kirken set fra nordøst. Ebbe Nyborg fot. 2002. – *The church viewed from the north east.*

SØNDERBRO KIRKE

Kirken på hjørnet af Sønderbrogade og Bygholm Parkvej er opført 1969-71 efter tegninger af arkitekt Paul Niepoort. Den blev indviet 28. nov. 1971, og samtidig oprettedes det nye Sønderbro Sogn ved udskillelse af de dele af Klosterkirkens Sogn og Vor Frelsers Sogn, der lå syd for Bygholm Å.

Ønsket om en kirke i den sydlige, stærkt voksende del af Horsens førte 1957 til en henvendelse til byens to menighedsråd fra områdets beboere, hvorefter der nedsattes en kirkekomité med repræsentanter for byråd, menighedsråd og en række foreninger.¹ 1960 udskrev komitéen en arkitektkonkurrence til opførelsen af en kirke på den udpegede grund ved Sønderbrogade, skænket af

kommunen. Af de indkomne 103 forslag tildeltes første præmie arkitekt Paul Niepoort;² men på grund af de økonomiske vilkår kom byggeriet først i gang næsten ti år senere.³ Forud for opførelsen og under selve arbejdet ændrede arkitekten på flere områder sit oprindelige projekt. Dette gælder således koret, der på de første tegninger er vist med en tredelt afslutning,⁴ men som i den endelige udformning fik en halvcylindrisk apsis.

Byggegrunden i det stærkt trafikerede område med en meget blandet bebyggelse stillede særlige krav, og hertil kom, at terrænet, der er gammel engbund, nødvendiggjorde en pilotering af fundamenterne.

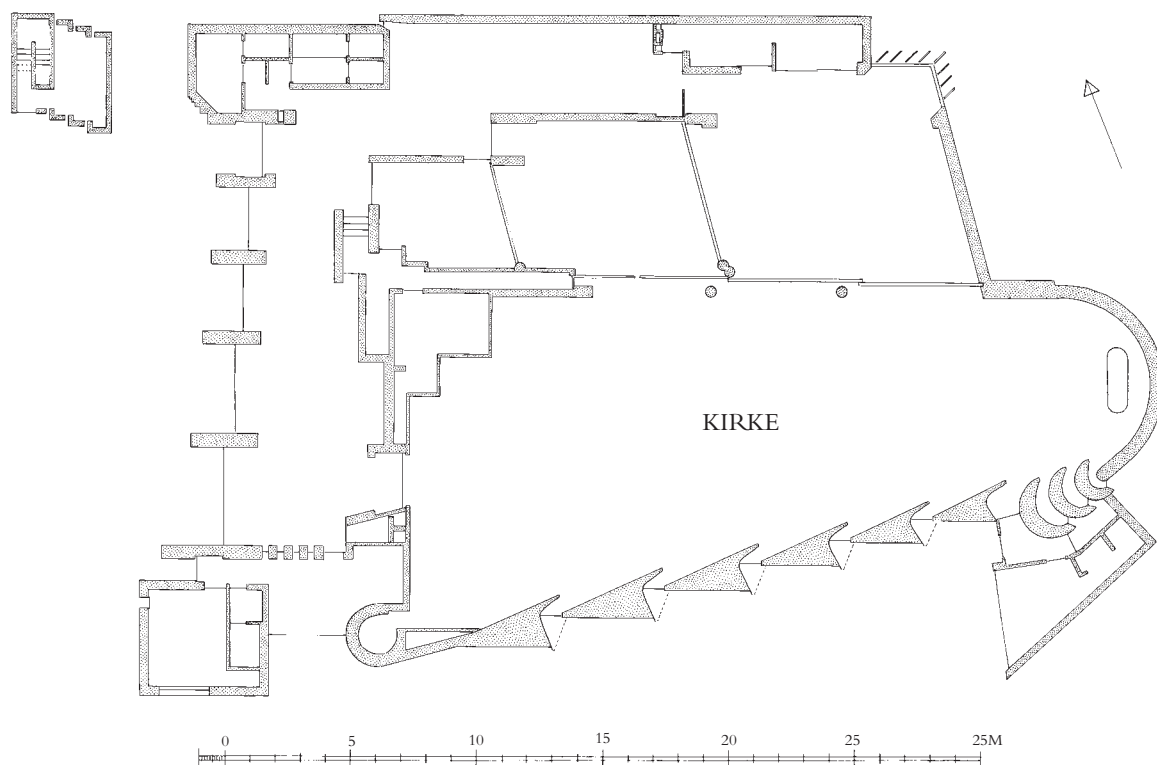

Fig. 2. Grundplan 1:300, tegnet af Marianne Nielsen 2004 efter projektforslag i kirkens arkiv. – *Ground plan.*

Kirkeanlægget består af et hovedskib, orienteret øst-vest, og et lavere, tredelt sideskib ved nordsiden med menighedslokaler og konfirmandstue. Fra en brolagt forgård i vest kommer man ind i et lavt forrum, der tjener som våbenhus og tillige giver adgang til venterum og kirkekontor. Syd for koret er et præsteværelse med egen indgang, mens det høje tårn som en kampanile er placeret i det nordvestre hjørne, fri af bygningskroppen. Det foranliggende terræn er holdt åbent mod øst og ligger hen i græs; forgården i vest og en lille have syd for kirken, med adgang til præsteværelset, omgives af hvidtede mure. Den hvidtede bygning er opført i beton med delvis skalmuring af mursten, hvilende på en sokkel af mørkegrå granitblokke fra Boafall.

Hovedskibet (fig. 3), der måler 30×8-13 m, smaler til mod øst, hvor det afsluttes med et halvcirkulært kor. Fra indgangen under orgelpulpituret i vest falder gulvet, af gulflammede klinker, 0,4 m mod koret, hvormed der opnås en synsmæs-

sigt forkortende virkning. Det lyse, højloftede rum er *indirekte belyst*, og netop lyset er et meget væsentligt element. Åbningerne er udformet, så dagslyset rettes mod alteret, og koret bliver den stærkest belyste del af rummet.⁵ I sydsiden vendes det indfaldende lys 90° mod koret, dels gennem afbøjede lyssprækker i skibet, opbygget som seks store 'refleksøjler', dels gennem tre 'lystårne' i koret. Fem lysskakter med ovenlys i nordsiden er bygget sammen med det støbte loft, som er brudt op i skæve flader, der medvirker til at fordele lyset og bære det fremad mod alteret.

Selve kirken rummer plads til 275. Ved hjælp af skydedøre i store retkantede åbninger kan sideskibets rum sættes i forbindelse med kirken, hvorved der bliver plads til endnu 200.

Det fritstående, betonstøbte *tårn* er 34 m højt. Slanke glamhuller øverst er forsynet med 'vinger', der giver tårnet en svag korsform, således som det også gælder for kampanilen ved Aaltos kirke i Seinäjoki, Finland.

Fig. 3. Kirken set fra syd. Henrik Wichmann fot. 2003. – *The church viewed from the south.*

Arkitektoniske forudsætninger. Det var Paul Niepoorts ambition at skabe et samlende monument i det inhomogene bybillede, med hans egne ord 'en hvid bygningsgruppe, markeret af klokketårnet, med rolige, kubistiske og runde former'. Kirken er efter hans opfattelse fuldt såvel en 'skulptur' som en bygning.⁶ Paul Niepoort (født 1922) arbejdede som ung i Finland og er tydeligt påvirket af den finske arkitekt Alvar Aalto (1898–1976). Kirken i Horsens er næppe tænkelig uden Aaltos kirke i Seinäjoki ('Korset på Sletten'), tegnet 1951 og opført 1958–60, og kirken i Vuoksenniska ('De tre Kors'), tegnet 1955 og fuldført 1958.⁷ Med Poul Erik Skrivers formulering 'transformerede' Niepoort i Sønderbro Kirke 'inspirationen fra Finland til et originalt arbejde med et fint dagslysindfald i det stemningsfulde kirkerum'.⁸

Inventaret stammer fra opførelsen og er gennemført enkelt, de større stykker murede eller betonstøbte med hvid bemaling. Som alterprydelse tjener alene et spinkelt, 3,05 m højt *kors* i hvidmalet jern, der står foran nordenden af et bredt, muret *alterbord* med afrundede ender. Bordet bærer i syd to enkle sølvlysestager, i nord en tilsvarende blomsterskål. Fire *alterklæder*, der skyldes kirkens præst Arne Thomsen, er udført af naturindfarvet fløj i liturgiske farver og bærer hver sit symbol: Fisken, Johanniterkorset, hvedekornet samt korset og skålen.

Altersølvet er udført af guldsmed Valdemar Aage Lind, Horsens, efter tegning af Paul Niepoort, der har ønsket at videreføre almuekulturens enkle formgivning. Såvel kalk og disk som *oblatæske* og *alterkande* har under bunden påskrift »Sønderbro

Fig. 4. Indre set mod øst. Henrik Wichmann fot. 2003. – *Interior viewed towards the east.*

kirke 29 – 11 – 1971« samt stemplerne »V. Lind« og »Sterling«.

Døbefonten har form af en muret cylinder bærende en tilsvarende granitkumme, hvis plane overside har en lille fordybning, som er anbragt excentrisk og forbundet med kanterne ved fire riller, der danner et kors. Den excentriske form, der skal spejle en kildes uro, er gentaget i *dåbsfadet*, der er af sølv og i øvrigt slutter sig til altersølvbet. Under fadet ses graveret: »Skænket af Ane Nørskov, Sundhedsplejerske«. En samtidig *dåbskande* er af pletsølv.

Prædikestolen er af beton, cylindrisk med lodrette riller, enkel opgang og polstring i lyst læder. *Stolestaderne* har form af bænke med kraftige sæder og ryglæn i naturfarvet fyr, mens salmenummertavlerne blot udgøres af ophæng til sorte metalcifre på sydvæggen.

Orglet er bygget 1977 af Marcussen & Søn, Åbenrå, efter tegninger af kirkens arkitekt. Det

har 22 stemmer, 2 manualer og pedal. Indtil 1977 anvendtes et orgel med 5 stemmer, udlånt af orgelbyggeriet. På vestpulpitur.⁹

Et *kirkeskib*, briggen »Rosalie Horsens«, er fæstnet til skibets nordmur, vestligst. Skroget, 95 cm langt, er sortmalet med kobberfarvet bund.

Fire *klokker*, ophængt (utilgængeligt) ud for tårnets balkon, er ens, men af forskellig størrelse, alle støbt af N.V. Eijssbouts i Holland (indskrift om klokkehalsene). På legemet taler klokkerne med hver sin indskrift, hentet fra sønderjyske klokker. 1) 1971, tv.m. 104 cm, 680 kg. På legemet: »Jeg ringer mildhed til dit sind/ jeg ringer evigheden ind«. 2) 1972, tv.m. 87 cm, 400 kg. På legemet: »Jeg ringer gennem sol og blæst/ om Himlen og den høje gæst«. 3) 1972, tv.m. 78 cm, 285 kg. På legemet: »I sorg som i lyst/ er der sang i mit bryst«. 4) 1972, tv.m. 69 cm, 205 kg. På legemet: »År og liv kan falme/ evig er min salme«.¹⁰

Fig. 5. Indre set mod vest. Eigil Holm fot. 2002. – Interior viewed towards the west.

Litteratur. »Konkurrence om kirke på Sønderbro i Horsens«, *Arkitekten* 1961, 201-06. Paul Niepoort, »Sønderbro Kirke, Horsens«, *Arkitektur* 1973, 45-52. Arne Thomsen, *Sønderbro Kirke*, folder u.å. *Sønderbro Kirke 25 år*. Skrift (32 s.) udgivet i anledning af kirkens jubilæum 1996. Eigil Holm, *Horsensegnens kirker*, Gedved 2002.

Beskrivelse af bygning ved Niels Jørgen Poulsen, inventar ved Ebbe Nyborg og Ole Olesen (orgel). Redaktionssekretær Annelise Olesen og Heidi Lykke Petersen. Teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedsø. Engelsk oversættelse ved James Manley. Redaktionen afsluttet 2003.

¹ *Sønderbro Kirke 25 år*, Horsens 1996.

² »Konkurrence om kirke på Sønderbro i Horsens«, *Arkitekten* 1961, 201-06. – Paul Niepoort havde som medarbejder Helge Langetoft. 2. præmie blev tildelt Gert Edstrand og Poul Erik Thyrring, 3. præmie Blake Millar og 4. præmie Henrik Iversen. Blandt dommerkomitéens medlemmer var arkitekterne Peter Koch, Johannes Exner og Erik Petersen.

³ Grundstenen er nedlagt 4. juni 1969.

⁴ Jfr. planen i *Arkitekten* 1961, 203.

⁵ Også lysarmaturerne er tegnet, så de giver en tilsvarende belysning.

⁶ Paul Niepoort, »Sønderbro Kirke, Horsens«, *Arkitektur* 17. årgang, 1973, 45-52, samme, »Kirke – skulptur«, *Dansk institutions Tidsskrift*, april 1972, 22-24.

⁷ Jfr. Göran Schildt, *Alvar Aalto, A Life's Work – Architecture, Design and Art*, Helsinki 1994, 49-52. Alvar Aalto deltog 1958 sammen med Elissa Aalto og Jean-Jacques Barué i en international idékonkurrence om kirkebyggeri, udskrevet i Danmark på initiativ af kirkeminister Bodil Koch, jfr. *Arkitekten* 1962, 137-84, især s. 162-63. Til konkurrencen blev der indleveret i alt 192 forslag. Aaltos forslag blev ikke præmieret, men dannede senere udgangspunkt for et kirkecenter i Wolfsburg i Tyskland, opført 1960-62, jfr. *Göran Schildt*, 52-55.

Påvirkningen fra Aalto kan navnlig aflæses i det fritstående klokketårn og i skibet, der smalner til mod alteret og har et faldende gulv.

⁸ Poul Erik Skriver i *Weilbach, KunstLeks*. 1997.

⁹ Yderligere oplysninger om orglet findes i Den Danske Orgelregistrant og på dennes internet-hjemmeside.

¹⁰ Arne Thomsen, »Nye kirkeklokker til Sønderbro kirke«, *Medd. ÅrhSt* 1973, 75.

SØNDERBRO CHURCH · ENGLISH SUMMARY

The church was built in 1969–71 after drawings by the architect Paul Niepoort (born in 1922). The church complex consists of the nave, oriented east–west, and on the northern side a lower, triple side-aisle with congregation rooms. From a forecourt in the west one enters a low ante-chamber which serves as a porch. A high tower is placed free of the main building like a campanile in the north west corner. The whitewashed building is in concrete partly faced with brick. The nave narrows towards the east, and from the entrance in the west the floor falls 0.4 m towards the chancel, achieving a visually foreshortened effect. The interior is only indirectly lit, and the light is in fact a very important element. Curving ‘chinks’ in the south wall turn the incoming daylight through 90° and direct it at the altar.

The church is the result of an architectural competition held in 1960. Among the 103 proposals

received, the first prize went to Paul Niepoort, but because of the economic situation the construction was only begun ten years later. Prior to and during the construction work the architect altered his original project. The chancel, which in the first drawings had a triple termination, was thus given the final form of a semicylindrical apse. On Paul Niepoort’s view the church is as much ‘a sculpture as a building’. As a young man he worked in Finland and was clearly influenced by Alvar Aalto’s churches in Seinäjoki (1951) and Vuoksenniska (1955).

The *furnishings* are as old as the building and are simply executed, the larger items in masonry or concrete and painted white. Altar silver etc. are by the goldsmith Valdemar Aage Lind, Horsens, after drawings by Paul Niepoort. The organ was built in 1977 by the firm Marcussen & Søn.